

Notitie uitkomsten verkenning Steunpunt Opleidingsscholen VO, zomer 2014

1. Inleiding

Deze notitie beschrijft in hoofdlijnen de uitkomsten van de verkennende fase van het Steunpunt Opleidingsscholen VO die in de periode februari-juni 2014 heeft plaatsgevonden.

Doel verkenning

De verkennende fase had tot doel om de wensen en behoeften van opleidingsscholen in het VO ten aanzien van het Steunpunt in kaart te brengen en te komen tot een concreet pakket van diensten, activiteiten en thema's van het Steunpunt Opleidingsscholen VO, passend binnen de algemene doelstelling van het Steunpunt Opleidingsscholen. Op basis hiervan wordt de activiteitenagenda van het Steunpunt VO verder uitgewerkt.

Aanpak verkenning

De verkenning bestond uit de volgende onderdelen:

- er zijn 18 gesprekken gevoerd met stakeholders (o.a. OCW, ADEF, ICL) en vertegenwoordigers van opleidingsscholen in het VO over de vragen en behoeften ten aanzien van het Steunpunt;
- er zijn in drie regio's (Amsterdam, Nijmegen, Breda) groepsessies georganiseerd voor penvoerders, projectleiders/coördinatoren, voorzitters van opleidingsscholen in het VO;
- tijdens de startbijeenkomst van het Steunpunt op 10 juni 2014 heeft het Steunpunt 2 rondes workshops gehouden waarin de uitkomsten van de verkennende fase zijn getoetst en geprioriteerd met vertegenwoordigers van opleidingsscholen.

Tevens hebben Régie Driessen (HAN) en Wilma Weekenstroo (Assink Lyceum) tijdens de startbijeenkomst van het Steunpunt op 10 juni een workshop georganiseerd, waarin zij met de deelnemers een advies hebben geformuleerd voor het Steunpunt. Ook dit advies is meegenomen in de ontwikkeling van deze notitie.

Deze notitie beschrijft in hoofdstuk 2 de resultaten van de verkenning. De resultaten van de diverse onderdelen van de verkenning (individuele gesprekken, groepsessies, workshops) worden in dit hoofdstuk integraal beschreven. Het hoofdstuk beschrijft de door het veld gewenste diensten en activiteiten van het Steunpunt en actuele thema's waarop het Steunpunt kan inspelen. Tevens wordt een aantal belangrijke aandachtspunten voor het Steunpunt geformuleerd. Hoofdstuk 3 sluit af met de belangrijkste conclusies.

Doelstelling Steunpunt Opleidingsscholen

De doelstelling van het Steunpunt Opleidingsscholen is als volgt geformuleerd:

Het Steunpunt heeft tot doel opleidingsscholen en academische opleidingsscholen te ondersteunen bij organisatorische en inhoudelijke samenwerking om kennis en expertise te delen, om op die manier te komen tot een verbetering van het samenbrengen van schoolontwikkeling, het opleiden en professionaliseren van leraren en het doen van onderwijs(praktijk)onderzoek.

Meer concreet faciliteert en ondersteunt het Steunpunt (academische) opleidingsscholen bij:

- a) het versterken van de ontwikkeling en onderlinge samenwerking in het algemeen en rondom concrete thema's en onderwerpen.*
- b) de uitwisseling van kennis, ervaring en praktijkvoorbeelden (leren van en met elkaar).*

met als uiteindelijk doel het versterken van de kwaliteit van het (academisch) opleiden in de school in het primair en voortgezet onderwijs.

2. Resultaten verkenning

Diversiteit in behoefte

Uit de verkenning is gebleken dat niet alle betrokkenen bij opleidingsscholen behoefte hebben aan een Steunpunt Opleidingsscholen. Onder een ruime meerderheid van de opleidingsscholen waarmee in de verkenning is gesproken, bestaat echter wel degelijk behoefte aan een dergelijk Steunpunt. Tussen en binnen de opleidingsscholen bestaan er duidelijke verschillen in wensen ten aanzien van de invulling van deze behoefte. Er bestaat grote variëteit tussen opleidingsscholen wat betreft het ontwikkelingsstadium en de mate waarin zij deel uitmaken van een netwerk van opleidingsscholen. Er zijn opleidingsscholen die reeds lange tijd actief zijn als opleidingsschool (vanaf de dieptepilotfase of al eerder), terwijl er ook opleidingsscholen zijn die sinds een kortere periode actief zijn. Logischerwijs verschilt de ondersteuningsbehoefte tussen deze opleidingsscholen: recent gestarte opleidingsscholen hebben bijvoorbeeld behoefte aan kennis over de inrichting van de opleidingsschool en kwaliteitszorg (delen van bestaande kennis van opleidingsscholen), terwijl meer ervaren opleidingsscholen eerder behoefte hebben aan een soort landelijk expertisecentrum waarin nieuwe kennis op het gebied van opleiden in de school wordt ontwikkeld en gedeeld. Ook wat betreft netwerkvorming zijn er verschillen tussen opleidingsscholen. Sommige opleidingsscholen maken reeds deel uit van een netwerk en weten andere opleidingsscholen makkelijk te vinden voor het delen van kennis, terwijl andere opleidingsscholen in mindere mate over een dergelijk netwerk beschikken. Overigens geeft een belangrijk deel van de opleidingsscholen, die reeds deel uitmaken van een (regionaal) netwerk, aan behoefte te hebben aan uitwisseling met opleidingsscholen buiten hun reeds bestaande netwerk.

Er lijken ook verschillen in ondersteuningsbehoefte te bestaan tussen het type partners binnen de samenwerkingsverbanden. De behoefte aan een Steunpunt lijkt groter te zijn onder de scholen dan onder de lerarenopleidingen. Overigens vervullen de lerarenopleidingen momenteel vaak een belangrijke rol bij de kennisuitwisseling tussen opleidingsscholen, omdat zij veelal betrokken zijn bij meerdere opleidingsscholen. In het kader van de beoordeling door NVAO organiseren veel lerarenopleidingen momenteel regionale uitwisseling tussen en bijeenkomsten voor de opleidingsscholen.

Gewenste dienstverlening door het Steunpunt

Ten aanzien van de gewenste dienstverlening door het Steunpunt blijken de opleidingsscholen met name behoefte te hebben aan (in volgorde van belang):

1. Transparante omgeving: het transparant maken van de omgeving van de opleidingsscholen, onder andere door het stroomlijnen van informatievoorziening naar opleidingsscholen;
2. Faciliteren kennisdeling: het faciliteren van kennisdeling en het verbinden van opleidingsscholen, onder andere door de website (landkaart opleidingsscholen) en het organiseren van themabijeenkomsten;
3. Bundelen en ontsluiten informatie: het bundelen en ontsluiten van informatie van en voor opleidingsscholen, onder andere via de website (goede praktijkvoorbeelden, onderzoeksresultaten, publicaties, instrumenten etc.);
4. Antennefunctie t.b.v. belangenbehartiging: het vervullen van een 'antennefunctie' ten behoeve van de belangenbehartiging van opleidingsscholen door de VO-raad (met name voor de scholen binnen de samenwerkingsverbanden);
5. Faciliteren en stimuleren kennisontwikkeling: het faciliteren en stimuleren van kennisontwikkeling op het gebied van het opleiden in de school (als 'expertisecentrum').

Opvallend is dat aan de ontwikkeling van nieuwe instrumenten door het Steunpunt relatief weinig behoefte bestaat, omdat de opleidingsscholen al veel kennis en instrumenten hebben ontwikkeld. De behoefte ligt daarom vooral in het delen van de bestaande kennis en instrumenten.

Mogelijke activiteiten van het Steunpunt

In de verkenning is de dienstverlening geconcretiseerd aan de hand van mogelijke activiteiten van het Steunpunt. In de tabel op de volgende pagina zijn de vijf belangrijkste diensten gekoppeld aan mogelijke activiteiten die in de verkenning zijn genoemd.

Tabel 1 Mogelijke activiteiten van het Steunpunt Opleidingsscholen VO, uitgesplitst naar dienstverlening.

Activiteiten	Behoeftepeiling t.a.v. Steunpunt	Diensten				
		Transparante omgeving	Faciliteren kennisdeling	Bundelen en ontsluiten informatie	Antennefunctie t.b.v. belangen- behartiging	Faciliteren en stimuleren kennis- ontwikkeling
1. Opzetten en bijhouden van een database van opleidingsscholen	X	X	X	X	X	
2. Overleggen met relevante partijen en projecten (bijv. Ministerie van OCW, NVAO, School aan Zet, VELON, NRO)	X	X	X	X	X	X
3. Afstemmen en samenwerken met de lerarenopleidingen (ADEF, ICL en LOBO)	X	X	X	X	X	X
4. Aansluiten bij (regionale) overleggen van opleidingsscholen	X	X	X	X	X	X
5. Agenderen van het onderwerp opleidingsscholen bij relevante congressen			X			
6. Website (landkaart, overzicht regelingen, organisaties en projecten, inhoudelijke content, praktijkvoorbeelden, agenda etc.)	X	X	X	X		
7. Inzichtelijk maken van de omgeving van opleidingsscholen		X		X	X	
8. Inventariseren en delen van goede voorbeelden, instrumenten, producten en publicaties		X	X	X		
9. Digitale nieuwsbrief		X	X	X		
10. Jaarlijks congres	X	X	X	X	X	X
11. Themabijeenkomsten / -workshops	X		X	X	X	X
12. Masterclasses			X	X		
13. Ontwikkelen en verspreiden van factsheets / katernen		X	X	X		X
14. Faciliteren van onderzoek over opleiden in de school						X
15. Leggen van dwarsverbindingen tussen opleidingsscholen ('makelen')			X			
16. Organiseren van onderlinge werkbezoeken			X			

Activiteiten	Behoeftetepeiling t.a.v. Steunpunt	Diensten				
		Transparante omgeving	Faciliteren kennisdeling	Bundelen en ontsluiten informatie	Antennefunctie t.b.v. belangen- behartiging	Faciliteren en stimuleren kennis- ontwikkeling
17. Organiseren van intervisie tussen opleidingsscholen			X			
18. Inrichten van een klankbordgroep of veldadviesraad die het Steunpunt voedt met relevante informatie	X	X	X	X	X	X
19. Zoeken en leggen van verbindingen tussen de activiteiten die op beleidsniveau plaatsvinden rond (academisch) opleiden in de school (bureau en bestuur PO-Raad en VO-raad) en activiteiten die vanuit het Steunpunt worden geïnitieerd	X	X			X	X
20. Communiceren van relevante ontwikkelingen en behoeften naar VO-raad t.b.v. belangenbehartiging					X	
21. Vraagbaakfunctie	X	X	X	X	X	X

Mogelijke relevante thema's voor het Steunpunt

In de verkenning is tevens gevraagd naar actuele thema's die relevant zijn voor de activiteiten van het Steunpunt. De verkenning heeft geresulteerd in de volgende relevante thema's:

Visie & strategie:

1. Visie: ontwikkeling, implementatie en draagvlak
2. Wat maakt een samenwerkingsverband tot een opleidingsschool?
3. Strategische verhouding tussen school en lerarenopleiding
4. Verbinding van opleiden in de school met schoolontwikkeling
5. Verankering opleidingsscholen in de regio
6. Nieuwe (academische) opleidingsscholen: behoefte en criteria

Inrichting, organisatie & financiën:

7. Gemeenschappelijke taal (rollen in de opleidingsschool)
8. Landelijk profiel opleidingsscholen
9. Landelijk competentieprofiel werkplekbegeleider
10. Toetsing NVAO
11. Capaciteit en spreiding van de (academische) opleidingsscholen
12. Toetreding van nieuwe scholen tot opleidingsscholen
13. Financieringsstructuur/-model opleidingsschool
14. Financieringsstructuur/-model academische opleidingsschool
15. Inrichting en facilitering
16. Informeel leiderschap

Samenwerking:

17. Professionele leergemeenschappen
18. Opleidingsplan
19. Curriculumontwikkeling
20. Vakinhoud/kennisbasis
21. Begeleidingsmodellen
22. Verbinden van theorie en praktijk

Kwaliteitszorg:

23. Kwaliteitszorg

Praktijkonderzoek:

24. Definitie onderzoek: wat wordt verstaan onder 'onderzoek'?
25. Onderzoeksagenda
26. Onderzoek naar curriculum
27. Samenwerking scholen en lerarenopleidingen in onderzoek

HR:

28. Verbinding van opleiden in de school met HR beleid ('leven lang leren')
29. Visie op en structuur van de lerende organisatie/professionalisering

Inhoudelijke thema's:

30. Inhoudelijke thema's versterking samenwerking

Aandachtspunten voor het Steunpunt

De verkenning heeft tevens geresulteerd in een aantal belangrijke aandachtspunten voor het Steunpunt:

- Het Steunpunt is van, voor en door opleidingsscholen. Zorg ervoor dat het Steunpunt de 'vertrouwenspersoon' wordt van het veld ("niet voor maar met de doelgroep denken"). Volg relevante ontwikkelingen in het veld, peil regelmatig de wensen en behoeften en betrek opleidingsscholen actief bij de organisatie van activiteiten.
- Er is al veel uitwisseling, informatievoorziening en netwerkvorming in het veld. Bouw voort op de bestaande structuren en initiatieven.
- Leg, waar relevant, verbinding met andere partijen (bijv. School aan Zet, VELON).

- Opleidingsscholen zijn samenwerkingsverbanden van scholen en lerarenopleidingen. De scholen in de samenwerkingsverbanden vormen de primaire doelgroep voor het Steunpunt, maar ook de lerarenopleidingen vormen een belangrijke doelgroep. In dit kader is het eigenaarschap van het Steunpunt een belangrijk aandachtspunt.
- Er is een grote diversiteit in ondersteuningsbehoefte tussen en binnen opleidingsscholen. Pas het aanbod hierop aan. Zorg bij de organisatie van activiteiten dat de doelgroep helder is afgebakend en communiceer hierover op transparante wijze.
- Durf te focussen. Doe niet teveel, anders is er een grote kans op mislukken.
- Vier gezamenlijke (kleine) successen en etaleer de mooie voorbeelden.
- Houd aandacht voor de vraag: waarom doen we dit, het samen opleiden?
- Creëer ruimte voor flexibiliteit in de dienstverlening, zodat snel ingespeeld kan worden op de actualiteit.
- Benut de professionaliteit op de werkvloer van de opleidingsscholen. Het Steunpunt kan de processen in de scholen en de lerarenopleidingen meer energie geven.
- Het is de vraag of de huidige naamgeving passend is. De naam 'Steunpunt' kan verkeerde associaties oproepen: veel opleidingsscholen hebben geen behoefte aan 'steun'.

3. Conclusie

De belangrijkste uitkomsten van de verkenning zijn:

- het Steunpunt is van, voor en door opleidingsscholen
- een ruime meerderheid van betrokkenen binnen opleidingsscholen geeft aan behoefte te hebben aan een Steunpunt
- er bestaat veel diversiteit in vragen en behoeften ten aanzien van het Steunpunt
 - tussen en binnen opleidingsscholen
 - tussen scholen en lerarenopleidingen
- belang van focus en prioritering in de dienstverlening van het Steunpunt
- de behoefte van opleidingsscholen ten aanzien van de dienstverlening van het Steunpunt bevindt zich met name op het gebied van:
 - Het transparant maken van de omgeving van de opleidingsscholen, onder andere door het stroomlijnen van informatievoorziening naar opleidingsscholen;
 - Het faciliteren van kennisdeling en het verbinden van opleidingsscholen, onder andere door de website (landkaart opleidingsscholen) en het organiseren van themabijeenkomsten;
 - Het bundelen en ontsluiten van informatie over opleidingsscholen, onder andere via de website (goede praktijkvoorbeelden, onderzoeksresultaten, publicaties, instrumenten etc.);
 - Het vervullen van een 'antennefunctie' ten behoeve van de belangenbehartiging van opleidingsscholen door de VO-raad (met name voor de scholen binnen de samenwerkingsverbanden);
 - Het faciliteren en stimuleren van kennisontwikkeling op het gebied van het opleiden in de school (als 'expertisecentrum').